

Műhely

KAPOCS A PETŐFI CSARNOKBAN AHOGY EGY IFJÚSÁGSEGÍTŐ SZERVEZET ELINDULT

A Petőfi Csarnok alapítása óta következetesen, a tizenéves fiatalok számára a választható szabadidős lehetőséget jelentette és jelenti ma is, a kezdetektől számunkra szervez színvonalas programokat. A napjainkban folyamatosan változó létviszonyok közepette sem került el intézmény figyelmét, hogy célközönsége, a programokat látogató tizenéves fiatalok léthelyzete az utóbbi időkben erőteljesen romlott. A Petőfi Csarnok mindebben semmiképpen nem akart csupán külső szemlélő, közömbös maradni. Szerepet kívánt vállalni és szervezeti választ keresett az intézményt látogató tinédzser közönsége fokozódó problémáinak megelőzése érdekében. Elhatározása révén március közepén létrejött a Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat.

Alapító gondolatok

a Kapocs Ifjúsági Önségítő Szolgálat kialakításához (Budapest, 1992. március)

A Petőfi Csarnoknak évente félmillió – többségében tizenéves – látogatója van. A fiatalok (bár a házba látszólag az éppen aktuális program vonzására jönnek) igen gyakran olyan visszatérő látogatók, akik a számukra vonzó műsor mellett az itt Várható találkozásokot is keresik. Sokuknak többé-kevésbé összeszokott társasága is van, az itt eltölthető idő pedig társas helyzetté válik számukra. Ezen a körön belül egy szűkebb réteg a házon kívül is keresi azok társaságát (igaz, hogy eltérő rendszerességgel), akikkel a rendezvények alkalmával találkozik.

Ennek alapján joggal állíthatjuk, hogy az intézmény látogatóinak kialakult egy általunk nem ismert sűrűségű társas rendszere, amelyben az információk cserélődnek és az idetartozók egymás számára referenciaszemélylé válnak.

A Petőfi Csarnokban megforduló fiatalok élethelyzetet az utóbbi évek során mind több valós fenyegetést, egyre gyakrabban egzisztenciális bizonytalanságot, sokuk esetében az elemi létfeltételek hiányát is hordozza. Eltartott státusú fiatalok szülei válnak munkanélkülivé, az általános iskolából kikerülő, gyakran még tanköteles korú gyerekek nem tanulnak tovább, miközben munkát - ha keresnek is - nem találnak. Megtanulták már a szakképesítést szerettek közül sokan, hogy képzettségük a munkaerőpiacon nem kelendő vagy egyenesen értéktelennek számít. Nem állítjuk, hogy ezek a tényezők egyenesen az alkoholizálás és a kábítószer-fogyasztás felé sodorják a fiatalokat, de szerepük letagadhatatlan az ifjúkori alkoholizmus és drogfüggőség kialakulásában. Ugyanígy a fiatalkorúak bűnözéséért sem kizárólag a fenti veszélyeztető tényezők okolhatók, de hatnak a fiatalkorú bűnözés terjedésére.

Ha ezek a deviancia-változók egyáltalán nem fordulnának elő az intézmény látogatói körében és „csupán” a közmegejtésben enyhébben kezelt neurotikus eredetű panaszok, a társtalanság, a munkateljesítménye és az örömszerzésre-örömtételésre való képtelenség járna a fiatalok fenyegetettségének nyomában, ez is felszólító erejű feladathelyzetet jelent egy olyan intézmény számára, mint a Petőfi Csarnok. De hangsúlyozzuk: itt sokkal súlyosabb gondokról van szó az évi 500.000 látogató nem elhanyagolható részénél. Az irántuk viselt felelősség

felismerése vezetett arra az elhatározásra, hogy az intézményen, illetve a Hoci-Nesze Gyermekek és Ifjúsági Alapítványon belül, létrejőjön a Kapocs Ifjúsági Önszolgálat.

A Kapocs Ifjúsági Önszolgálat

1. Aktív megismerő tevékenységgel képet kíván alkotni az intézménybe járók képzettségéről-képzetlenségéről, elhelyezkedési gondjaikból adódó veszélyforrásokról.

2. Ezek ismeretében fel kívánja kutatni a fiatalok számára elérhető munkalehetőségeket, a gazdasági és társadalmi folyamatok figyelemmel kísérése, elemzése alapján pályáorientációs tevékenységet végez a fiatalok körében, illetőleg olyan képzési formákat szervez, amelyek eredményeképpen a fiatalok esélyei növelhetők a munkaerőpiacon.

3. Szervezi a fiatalok mentálhigiénés gondozását, a rászorulóknak körében igyekszik elősegíteni problémáik felismerését, továbbá egyengeti útjukat a gondozásra-segítésre alkalmas szakemberekig. (A Petőfi Csarnok adta lehetőséggel természetes módon kapcsolható össze a fiatalok eképpen megjelenő érdekei.)

4. A Kapocs Ifjúsági Önszolgálat tevékenységének megkezdésétől igényli a fiatalok aktív együttműködését, és feladatai során ennek kialakulását ösztönzi, építeni kíván rá. E felfogás alapján úgy alapozza meg az ifjúság gondozó programokat, hogy azokban a fiatalokat ne „kívülről” segítse. Az Önszolgálat tevékenysége, illetőleg a kölcsönös segítségadás révén arra törekszik, hogy az intézmény ifjú látogatói a civil társadalom önszervezésre képes tagjai lehessenek.

5. A Kapocs Ifjúsági Önszolgálat tevékenységeinek hiteles dokumentálásával és megismertetésével követhető modellt kíván nyújtani mindazoknak az intézményeknek és szervezeteknek, amelyeket jelentős számban látogatnak fiatalok. Kutatja és munkájában hasznosítani kész az etéren másutt meglevő hazai és külföldi tapasztalatokat.

1992-ről röviden

1992 végéig a szervezet indításának első időszakára mindvégig a működtetés feltételei voltak és lehetővé vált a tartalmi működés feltételeinek fokozatos kialakítása.

Lezárult a tavasz végén indított problémafeltáró kutatás, amely a Kapocs tevékenységének alapját, háttérét hivatott megteremteni.

Elindultak a Kapocs Ifjúsági Önszolgálat első foglalkozásai.

Elkezdődött az ifjúsági foglalkoztatási problémák megelőzése, illetőleg enyhítésére indított feladatok közül a munkavállaláshoz szükséges információk gyűjtése, továbbá a Kapocs Diákállalkozási Csoport szervezése és kialakítása.

Önismereti tábor és önkéntesek rövid felkészítő képzése zajlott a nyári hónapokban.

Tavasszal tanácskozást is kezdeményeztünk a fiatalok segítésére vállalkozó szervezetek számára, amely sajnos mérsékelt sikerrel zárult.

Drogmegelőzési programot is szerveztünk két alkalommal a Drogmegelőzési Tárcaközi Bizottsággal együtt fiatalok és szakemberek számára norvég vendégek tapasztalatainak felhasználásával.

Együttműködtünk a Budapest Önkormányzatok Középiskolai Szövetségével a fiatalok nyári munkavállalási feltételeinek javítása érdekében az információszerző és -szolgáltató feladatokban.

Közreműködtünk a Petőfi Csarnok információs tevékenységének megalapozásában, az információgyűjtő, -rögzítő, -rendszerző és -szolgáltató tevékenység kialakításában.

A Kapocs külön feladatban működött közre a Liget SE-vel egy rekreációs program (és pályázat) előkészítésében, amely sajnos rajtunk kívülálló okok miatt leállt.

Tehetséginformaticai állomás szerepet vállaltuk el egy országos rendszer tagjaként a kiemelkedő képességű fiatalok támogatási lehetőségeinek bővítése érdekében. Kapocs tartalmi tevékenységét általában, létrejötté óta a konkrét segítségre törekvés, az egyéni, személyes tanácsadás jellemezte.

Folyamatosan vált és válik ismertté a Kapocs a célközönsége és az ifjúságot hivatásszerűen segítő szervezetek és szakemberek között. Mindezt újságcikk, a szervezet igényesen elkészített arculata és propagandatevékenysége is segítette.

Kapocs Ifjúsági Önsegítő Kör

1. A Kapocs Ifjúsági Önsegítő Szolgálat gyakorlatilag két irányból építkezik: egyrészt önkéntes fiatalok szervezett és felkészített csoportjából, másrészt a Kapocs ifjúságsegítőket is támogató segítő, szolgáltató feladatokból.

A Kapocs – benne az Önsegítő Kör – létrejötté, működése egy folyamat, amelynek sikere azon múlik, hogy mennyire sikerül kiegyensúlyozott, zavartalan támogató környezetet teremteni számára. A Kapocs tétje, hogy mennyire sikerül kiegyensúlyozott, zavartalan támogató környezetet teremteni számára. A Kapocs tétje, hogy mennyire válik személyessé, kerülők biztonságérzetét, illetőleg mennyiben alakítható ki az önkéntes feladatvállalókban (a siker elfogadására, konfliktusok elviselésére képes) konkrét feladattudat.

A Kapocs Önsegítő Körének működésétől végző soron aligha várható, hogy az egy előre részletesen megtervezett tematika szerint fog alakulni; a csoport, a Kapocs történéseit döntően a résztvevők saját élményei, élethelyzete, elhallgatásai fogják alakítani. A csoport eseményei, problémái mindig konkrét, a Kapocsban adandó választ igényelnek, a következtetések, az ifjúság makro-folyamataival való összehasonlítás ugyanakkor a kísérő kutatás révén érhetőek el.

2. Miközben a Kapocs szervezeti feltételei tovább tisztultak és a segítő-szolgáltató feladatok számára előkészítő lépések történtek, a Kapocscsoport eseményei sajátosan, mindezekről függetlenül alakulnak. Egészen biztos, hogy önsegítő Körként a kapocs szervezeti működésének, ha úgy tetszik, tevékenységének csupán egy részét lesznek képesek „lefedni”. A szervezet feladataiba ugyanakkor más módon bekapcsolódhatnak, de a szervezeti tevékenység meghatározó eleme a Kapocs potenciális önsegítő csoportja.

A Kapocs indulása pillanatától kezdve egy „intézményesített személyes kapcsolat” volt a vele kapcsolatba lépők számára. Az a hely, pontosabban alkalom, amikor valaki személyes lehetett. Személyes, amikor figyelnek rá, meghallgatják, amikor elmondhatja (végre) félelmeit, sérelmeit, amikor tervezhet, álmodhat „következmények”, nélkül. És jöttek is spontán, amikor megtudták, hogy van ilyen. És jöttek kíváncsian, hogy mi is ez, mi készül a Kapocs név alatt, aztán gyakran ez is csupán belépő volt a rég áhított személyes szférák felé. Mert a kezdetektől a Kapocs nem volt abban válogató, hogy kiket fogad, kik jöhetnek beszélgetni; mindenki, akinek volt, van, lesz igénye személyes ügyei végigbeszélésére, nyugodtan választhatja a Kapocsot.

Változó hullámokban, sokan jelentek meg a Kapocs környéken, tettek fel kérdést és igyekeztek összemérni a kapott választ saját maguk feltételezéseivel. Ez idő tájt még a kialakulatlan Kapocs nagyon sokféle lehetett, ahány felfogás csak van az embereket segítő és összekötő tevékenységekről. Persze ez a szinte „bármilyen” nem egy koncepciótlan szervezet következményeiként jelent meg, hanem éppen ellenkezőleg. Mindebben az volt a

„koncepció”, hogy minden potenciális résztvevőnek legyen oka, joga, módja az őt szolgáló lehetőségeket alakítani, hogy nélküle vele ne történjen semmi. Persze az se másodlagos, hogy a Kapocs gyakorlatilag szívességi szervezet, eszközei, lehetőségei és pénze is adományokból tevődik össze, és minden adományozó alakítja is egy kicsit az egészet.

Az elején, amikor igen sokan kíváncsiak voltak a Kapocsra, azt lehetett érezni, hogy valami varázsszert, „pirulát” kerestek, amiről még nem tudtak, és amely majd orvosolja a minduntalan keletkező problémáikat. Amikor pedig megtudták, ilyen „pirula” nincs és nem is lesz, amikor olyat hallottak, hogy ők is kellene ahhoz, hogy a dolog jó legyen, és a Kapocs tevékenységet együtt alakítjuk, akkor óvatosak, szkeptikusak, bizonytalanok lettek. Ilyenkor az akadályokról beszéltek, hogy mitől több mint kétséges az egész, hogy mitől ígér kudarcot. A tapasztaltabbja – a Petőfi Csarnokból is voltak partnerek – korábbi példákat is emlegetett, hogy azok is abbamaradtak, hogy a Csarnokban ilyen dolgok igazából nem működnek.

Erdemes arra külön is kitérni, hogy miket gondoltak első találkozáskor a Kapocsról. Volt, aki elismerve azt, hogy a fiataloknak vannak, lehetnek problémái, azt gondolta, alkalmas és célzott tanfolyamok kellene (például délelőtt), amelyek mintegy kiképeznék a fiatalokat a problémáikból. Mások szerint egyszerűen el kell menni a koncertekre, rock klubokba, és a közönség – potenciális célközönség – között forgolódva kell hatni, „terjeszteni” a Kapocs-dolgokat. Találkoztam még profi szakemberek jól szervezett szolgáltatásának gondolatával, akiket úgymond közel hozva a veszélyeztetett fiatalokhoz, komoly hatást lehetne elérni. Jellegzetes felfogás volt a segélyakciós gondolat, amely szerint fontos időszakokban gyűjtést kellene szervezni pl. tankönyvekből, téli ruhákból, amely igazi segítség lenne. És akciók kellene a veszélyeztető szerek meggátlására pl. dohányzás, alkohol, drog stb. Nem egy megközelítésben a „gyors lépések kényszere” munkált, hogy a bajok sürgetők, hogy a feladat minél több fiatalot kell, hogy érintsen, hogy lemaradunk valamiről...

A beszélgetések – szerencsére a legtöbbször – nem maradtak azonnal abba, és sok esetben már az első alkalommal előjött mindaz a szükséglet és várákozás, amire a Kapocs alakult. Hiszen a beszélgetések arról tudósítottak minduntalan, hogy a problémáikkal az emberek nagyon egyedül vannak, talán bele is vannak szorulva, és nem látszanak ki belőle. Úgy találták többen, hogy a helyzetük talán most már mindig ilyen (olyan) marad, egyszerűen megváltoztathatatlan, és ők tulajdonképpen szerencsétlenek, bár egészen jól tartják magukat. A Kapocsban viszont meghallgatták, megértették őket, és mint egy harmadik, egy külső szem, megmutatták, hogy problémáikkal együtt éppen akkor milyenek is látszanak, hogy is néznek ki. Alkalmi, egyszer-egyszer látogatók esetén a Kapocs nem több, nem is lehet több ennél a harmadik, külső szem adta lehetőségnél.

Miközben ezek az ismerkedő, egymást próbálgató személyes találkozások váltakozó intenzitással folyamatosan történtek és történnek ma is, megjelentek azok is, akikhez a Kapocsnak talán több köze lesz. Megjelentek a nyári felkészítő kurzusra, a problémafeltáró kutatás révén, telefonon, személyesen. A jellemzőjük talán, hogy semmilyen közvetlenül tapasztalt esemény – még ha ez kedvezőtlen is – nem riasztotta el őket. Ők is szerették volna megtudni, hogy mi is az a Kapocs. Csak hogy az érdeklődésük mögött ott bujkált egy erőteljesebb – nem feltétlenül tudatos – többlet-kíváncsiság, fokozottabb keresés, szükségük volt valamire. Amikor ősszel a Kapocs Ifjúsági Önségítő Kör elindult, tulajdonképpen elsőként azt vállalta, hogy éppen ennek a többletnek az együttes feltárására és hasznosítására biztosít szervezett terepet. Minthogy ez nem egyszerű és nem egyszeri feladat, egy jó időre a Kapocs derékhadával az önismereti jellegű csoportfeladatoknál megálltunk.

3. És ezt követően már csupán tervekről, elképzelésekről beszélhetünk, a Kapocs Önségítő Kör mintegy 20 főnyi gárdájával még az elején tartunk. Az biztosnak látszik mindenesetre,

hogyan a Kapocs életében – talán az Önszolgató Kör első szakaszaként – egy sajátélmény jellegű, önismereti csoportmunka megmarad. Ehhez, mint a segítők tevékenység alapjához, kapcsolódnak majd azok a további felkészítések, amelyekre a Kapocs segítők tevékenysége épülhet.

Egy idő után ugyanakkor a csoport tevékenysége szétválhat, és azok, akikben a másokon segítők attitűdje erősebb, akik ugyanakkor stabilabb személyiségük révén vállalni is tudják a további felkészítést, külön csoportokba kerülnek, ahol szervezett felkészítést kapnak önként vállalt feladataikra. Mindezeket követően – reményeink szerint – részvételükkel a felnőtté váló korosztályok problémáinak megelőzését szolgáló ifjúságszolgató tevékenység alakulhat ki, szervezhető meg. (Meg kell jegyezni, hogy a Kapocson belül ifjúságszolgató feladatokat végezni felkészítés nélkül nem lehet.)

Nem volt még szó mindezekig magukról a korosztályi problémákról, illetőleg az azokat sokszorosára fokozó társadalmi problémákról. Nem beszéltünk mindazokról, amelyek létrejöttét vagy kiszélesedését meg kellene előzni, amelyekkel szemben a Kapocs szerepet vállal. Vagyis a felnőtté válás mindenkit próbára tevő – tulajdonképpen természetes – problémáiról és azokhoz kapcsolódó, mindazokat gyakran eltorzító, elnyomó vagy irracionálisán kielező, felerősítő többletproblémákról, mint például a munkanélküliség, egzisztenciális gondok, drog, alkohol, AIDS, fiatalkori bűnözés stb.

Azt hiszem, mindenkinek van valamiféle képe azokról az úgynevezett ifjúkori problémákról, az előbbieknél talán jóval konkrétabbokról is. Személyes ismeretek, saját benyomások, tapasztalatok révén valószínű, hogy el is tudjuk képzelni azokat. Természetesen ilyenkor azokat a problémákat tudjuk felidézni, amelyekről valamilyen forrásból tudunk, ami számunkra nyilvánvaló. Úgy gondoljuk, hogy mindez vélemény megalkotásához elégséges, de a fiatalok problémáira válaszolni készülő szervezet esetében kevés, ennél jóval több kell. Kontroll alá kell vetnünk saját tapasztalatainkat, és meg kell fogalmazni egymás számára mindazokat a dolgokat, amik ebben a kérdésben evidensek, és amik alapján a feladatainkat végezhetjük. Ugyanis – megítélésünk szerint – csupán ott érthetjük félre egymást, téveszthetjük el a szükséges eszközöket, ahol-amit evidensnek tartunk.

Önkéntes fiatalok megelőző tevékenységére építő ifjúságszolgató szervezet működése szükségszerűen korlátozott. Nem válthatja le, nem helyettesítheti az adott problémákkal foglalkozni kötelező, szakmai szervezeteket, intézményeket. Akkor se, ha azok nem eléggé töltik be szerepüket. Az általa betöltött szerep ugyanakkor sokszorosán függ a fiatalkori problémákkal hivatásszerűen foglalkozó szakmai szervezetek fogadókészségétől, vagyis attól függ, hogy ezen szervezetek felismerik-e azt, hogy ifjúságszolgató feladatokat végző fiatalok révén jóval közelebb juthatnak a problémákhoz, illetőleg segítségükkel hamarabb ismerhetők fel, található meg a krízissel, megoldatlan problémával küzdő fiatalok.

Szabó András